

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

ประเด็น 03

การเกษตร

“วางรากฐานเกษตรไทย
เพื่อการเติบโตก้าวหน้า
อย่างยั่งยืน”

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น (3) การเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาภาคเกษตรให้มีศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยการยกระดับผลผลิตทางการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และสินค้าเกษตรซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ โดยมีเป้าหมายระดับประเด็น คือ (1) ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศในสาขาเกษตรเพิ่มขึ้น และ (2) ผลผลิตทางการผลิตของภาคเกษตรเพิ่มขึ้น

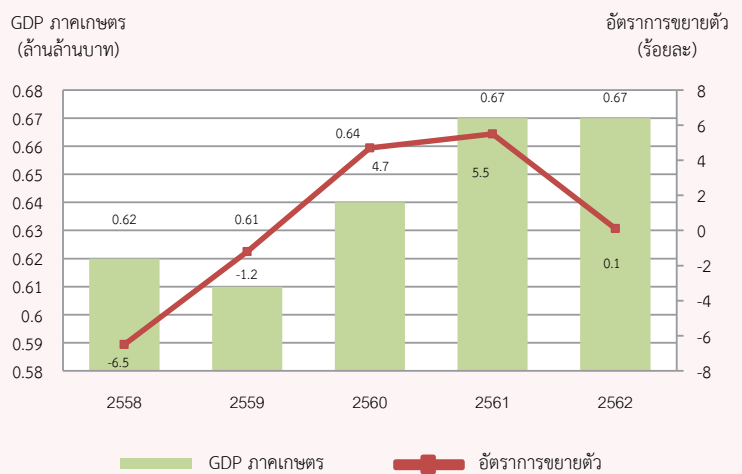
การประเมินผลลัพธ์การดำเนินการที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย

030001

ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตร

ในประเทศปี 2562 มีมูลค่ารวม 673,220 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปี 2561 ที่มีมูลค่ารวม 672,388 ล้านบาท หรือมีการขยายตัวเพียงร้อยละ 0.1 จากปี 2561 เนื่องจากความผันผวนของสภาพภูมิอากาศยังคงเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อผลผลิตทางการเกษตรของไทย โดยเฉพาะปัญหาภัยแล้ง และอุทกภัย ทั้งนี้ หากพิจารณาอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตร เฉลี่ยปี 2560-2562 จะขยายตัวร้อยละ 2.8 ซึ่งถือว่ายังห่างจากการบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ที่อัตราร้อยละ 3.8 ในปี 2565 ซึ่งหากมีการผลักดันนโยบายสำคัญ ๆ เพื่อพัฒนาภาคเกษตร โดยเน้นการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer การสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันเกษตรกร การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิต โดยส่งเสริมให้เกษตรกรเป็นเกษตรกรมืออาชีพที่มีศักยภาพ ในด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาดโดยใช้หลักการตลาดนำการผลิตควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ทำให้การผลิตสินค้าเกษตรสอดคล้องกับความต้องการของตลาดและมีคุณภาพมาตรฐานมากขึ้น คาดว่าจะทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดได้

ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตร

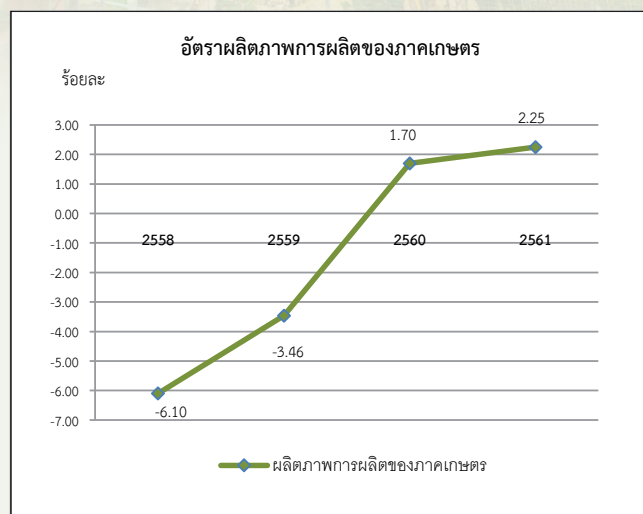
ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

030002

ผลิภาพการผลิตของภาคเกษตร พบว่ามีการปรับตัวเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.7 ในปี 2560 เป็นร้อยละ 2.25 ในปี 2561 ส่วนหนึ่งเป็นผลจากปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อผลผลิตทางการเกษตร ประกอบกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิตในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้อัตราผลิภาพการผลิตของภาคเกษตรเฉลี่ยร้อยละ 1.2 ในปี 2565 ถือว่า ณ ปี 2561 สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้แล้ว อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยที่ต้องรักษาระดับผลิภาพของภาคเกษตรไว้ให้ได้ตลอดช่วงระยะเวลานี้ โดยให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำที่เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ และการพัฒนาพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ที่ตีเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศควบคู่กับการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมการผลิตและการเข้าถึงตลาดที่สำคัญ พร้อมทั้งมีการส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม เพื่อรักษาระดับความสำเร็จไว้ต่อเนื่อง

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ทั้งนี้ ประเด็นการเกษตรยังคงมีประเด็นท้าทายที่ต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของแผนแม่บทฯ ได้แก่ (1) การวิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนภาคเกษตรกรรมยังมีน้อย จึงต้องเร่งผลักดันการถ่ายทอดงานวิจัยสู่การปฏิบัติจริงแก่ภาคเกษตร เพื่อนำไปต่อยอดสู่การเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรในเชิงพาณิชย์ และทำให้สินค้าเกษตรได้รับการพัฒนาครบวงจร (2) เกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีที่ใช้ในกระบวนการผลิตได้ เนื่องจากการจัดหาเทคโนโลยีมีค่าใช้จ่ายที่สูง ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน รวมทั้งเกษตรกรขาดความมั่นใจและไม่เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากเทคโนโลยี จึงไม่จูงใจให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรหันมาลงทุนและใช้เทคโนโลยีเพื่อการผลิต (3) หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความร่วมมือและสนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูลทางด้านการเกษตรผลักดันให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตของตนให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานความปลอดภัย ให้ความรู้และผลักดันการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อให้กลายเป็นสถาบันเกษตรกรที่มีความเข้มแข็ง รวมทั้งส่งเสริมการตลาดให้แก่เกษตรกรเพื่อรองรับผลผลิตและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการผลิตที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

แผนแม่บทฯ ประเด็น การเกษตร ประกอบด้วย 6 แผนแม่บทย่อย สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้ (1) **เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น** ส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีและนวัตกรรม การขึ้นทะเบียนและคุ้มครองสิทธิให้กับสินค้าและผลิตภัณฑ์ สร้างความแตกต่าง ความโดดเด่น และสร้างแบรนด์ให้กับสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น (2) **เกษตรปลอดภัย** พัฒนาคุณภาพมาตรฐานและระบบรับรองความปลอดภัยในระดับต่าง ๆ รวมถึงการตรวจสอบย้อนกลับให้เป็นที่ยอมรับของตลาดทั้งในและต่างประเทศ สนับสนุนการผลิตสินค้าที่ได้คุณภาพ มาตรฐานความปลอดภัย สร้างความตระหนักรู้ของผู้ผลิตและผู้บริโภคถึงความสำคัญของเกษตรปลอดภัย รวมทั้งสนับสนุนเกษตรกรอินทรีย์ตั้งแต่ระดับวิสาหกิจเพื่อต่อ ยอดสู่เกษตรกรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ที่ได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล (3) **เกษตรชีวภาพ** สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพทางการเกษตร เพื่อนำไปสู่การผลิตและขยายผลเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ และประยุกต์ใช้นวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเพื่อการแปรรูปสินค้าจากความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งเสริมการปลูกสมุนไพรให้เป็นพืชเศรษฐกิจตามความเหมาะสม และส่งเสริมให้มีการนำวัตถุดิบเหลือทิ้งทางการเกษตรมาใช้ในอุตสาหกรรมและพลังงานที่เกี่ยวข้องกับชีวภาพ (4) **เกษตรแปรรูป** สนับสนุนการวิจัยและพัฒนา เทคโนโลยีและนวัตกรรมการแปรรูปสินค้าเกษตร และผลิตภัณฑ์คุณภาพสูงที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ผลักดันเทคโนโลยีและนวัตกรรมไปสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ ตลอดจนให้ความสำคัญกับตราสินค้าและปกป้องสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบและผลิตผลทางการเกษตรเพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ (5) **เกษตรอัจฉริยะ** ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปัจจัยการผลิต เครื่องจักรกลและอุปกรณ์ทางการเกษตร รวมถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตรแห่งอนาคต เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การเกษตรทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีอวกาศและ ภูมิสารสนเทศ เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อวางแผนการเกษตร และพัฒนาเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะ ที่มีความสามารถในการแข่งขัน รวมทั้งสนับสนุนและส่งเสริมการทำระบบฟาร์มอัจฉริยะ และ (6) **การพัฒนาระบบ นิเวศการเกษตร** ให้ความสำคัญกับมาตรการสนับสนุนที่จะช่วยส่งเสริมให้การสร้างมูลค่าในภาคเกษตรดำเนินการได้ อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม อาทิ การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรทางการเกษตร และพัฒนาฐานข้อมูล ทรัพยากรทางการเกษตร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่อย่างเหมาะสม พัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศการเกษตรและ ระบบติดตามเฝ้าระวังและเตือนภัยสินค้าเกษตรให้ทันสถานการณ์ ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร และส่งเสริม การขยายตลาดสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เกษตรในรูปแบบต่าง ๆ

030101

030201

030202

030301

030302

030401

030501

030502

030601

030602

แผนแม่บทย่อย เกษตรอัตลักษณ์พื้นที่

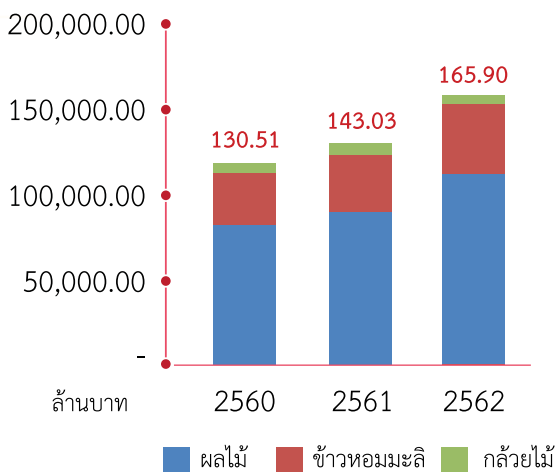
เป้าหมาย

030101

สินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

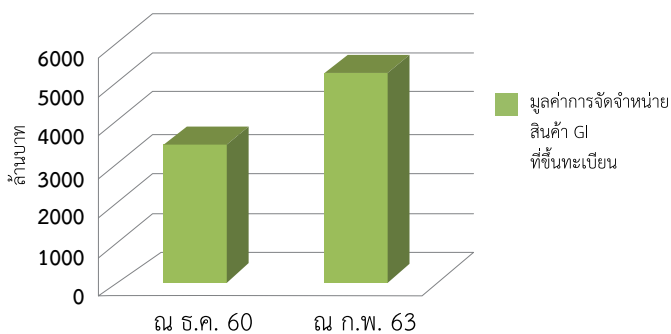
ซึ่งเป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะพื้นที่ อาทิ ผลไม้เมืองร้อน ข้าวหอมมะลิ และกล้วยไม้ รวมทั้งสินค้าที่ได้รับการรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) โดยการพัฒนาอัตลักษณ์พื้นถิ่นและความโดดเด่นของสินค้าในพื้นที่ พัฒนาคุณภาพมาตรฐานของสินค้า พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น สร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน และส่งเสริมการตลาดทั้งในและต่างประเทศจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายที่ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตรเพิ่มขึ้น

มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรอัตลักษณ์

ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยกรมศุลกากร

มูลค่าการจัดจำหน่ายสินค้า GI ที่ขึ้นทะเบียน

ที่มา: กรมทรัพย์สินทางปัญญา

030101

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย มูลค่าการส่งออกของสินค้าเกษตรอัตลักษณ์ซึ่งพิจารณาจากมูลค่าการส่งออกของผลไม้เมืองร้อน ข้าวหอมมะลิ และกล้วยไม้ ในช่วงปี 2560 - 2561 มีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 12.79 ต่อปี มูลค่าการจัดจำหน่ายสินค้า GI ที่ขึ้นทะเบียนที่จัดจำหน่ายภายในประเทศจากงานที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาจัดขึ้น ณ ธันวาคม 2560 มีมูลค่ารวม 3,500 ล้านบาท และเพิ่มเป็น 5,300 ล้านบาท ณ กุมภาพันธ์ 2563 แสดงให้เห็นว่ามูลค่ากลุ่มสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นมีแนวโน้มการขยายตัวในทิศทางที่ดี อย่างไรก็ตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งจัดทำฐานข้อมูลสำหรับการใช้ติดตามความก้าวหน้าของสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นที่ครอบคลุมและสะท้อนมูลค่าของผลิตภัณฑ์อย่างแท้จริง

การดำเนินการที่ผ่านมา ในปี 2561-2562 ส่วนใหญ่ดำเนินการขับเคลื่อนเป้าหมายผ่านโครงการส่งเสริมด้านการผลิตและพัฒนาสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพ โดยเน้นสินค้าที่มีศักยภาพและมีความโดดเด่นในแต่ละพื้นที่เพื่อการสร้างรายได้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนท้องถิ่น โดยควบคู่ไปกับการส่งเสริมด้านการตลาด และการผลักดันให้มีการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้าผ่านโครงการส่งเสริมและคุ้มครองสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย (GI) โครงการส่งเสริมสินค้า GI อัตลักษณ์สินค้าพื้นถิ่นเพิ่มมูลค่าสู่สากล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพและมาตรฐานของสินค้าอัตลักษณ์พื้นถิ่นทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวการผลิตสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นให้มากขึ้น อย่างไรก็ตามในระยะต่อไปควรมีการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและมีมูลค่าเพิ่มโดยอาศัยนวัตกรรม รวมทั้งมีการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้การพัฒนาสินค้าเกษตรต่าง ๆ ครอบคลุมทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในความสำคัญของการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ นอกจากนี้ตลาดที่เข้ามารองรับผลิตภัณฑ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังมีปริมาณน้อย และขาดการวิจัยและพัฒนาสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อนำไปต่อยอดสู่การเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าในเชิงพาณิชย์ ทำให้สินค้าเกษตรไม่ได้รับการพัฒนาอย่างครบวงจร

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย เพื่อสร้างมูลค่าจากเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นตามเป้าหมาย จำเป็นต้องเร่งสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในความสำคัญของการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการ การสร้างตลาดใหม่ โดยควรประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานให้เกิดกระบวนการทำงานร่วมกันตลอดห่วงโซ่ กำหนดเป้าหมายในเชิงพื้นที่และผลิตภัณฑ์ร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาตั้งแต่วัตถุดิบ การพัฒนาคุณภาพสินค้า การวิจัยพัฒนาและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการบริหารจัดการตลาดได้อย่างเป็นระบบ โดยต้องให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นในประเภทอื่น ๆ โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยสู่ตลาดยุคใหม่ โครงการส่งเสริมสินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) อัตลักษณ์สินค้าพื้นถิ่นเพิ่มมูลค่าสู่สากล นอกจากนี้ ควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานด้านการวิจัยพัฒนา ร่วมสนับสนุนกิจกรรมการแปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น

แผนแม่บทย่อย เกษตรปลอดภัย

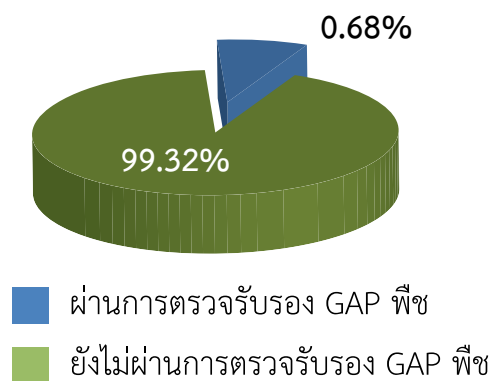
เป้าหมาย

030201 สินค้าเกษตรปลอดภัยมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

การพัฒนาสินค้าเกษตรปลอดภัยเป็นการยกระดับคุณภาพของสินค้าเกษตรไทยเพื่อสร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นในสินค้าเกษตรของไทย การผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดซึ่งจะมีผลต่อการขยายตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยจะเป็นส่วนสนับสนุนให้ผลผลิตมวลรวมในประเทศสาขาเกษตรเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ เพื่อการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว มีประเด็นการพัฒนาที่ต้องให้ความสำคัญ ประกอบด้วย การส่งเสริมการผลิตและแปรรูปสินค้าปลอดภัย/สินค้าอินทรีย์ การวิจัยพัฒนา การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานและระบบการรับรอง การส่งเสริมการขายและการตลาด และการพัฒนาฐานข้อมูลผู้ผลิต/ผู้แปรรูป/ผู้ขายสินค้าปลอดภัย/สินค้าอินทรีย์

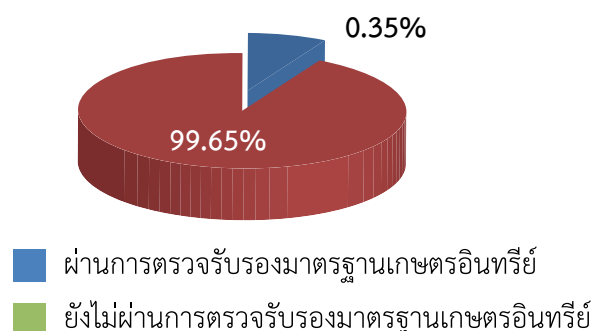
สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย เมื่อพิจารณาถึงพื้นที่ทำการเกษตรที่ผ่านการตรวจรับรอง GAP พืช (ไม่รวมพื้นที่ปลูกข้าว) ณ ตุลาคม 2561 รวมทั้งสิ้น 1.02 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.68 ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด (ไม่รวมการตรวจรับรองจากภาคเอกชน) ขณะที่พื้นที่ที่ตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ณ กรกฎาคม 2562 มีทั้งสิ้น 531,620.67 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.35 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด (ไม่รวมการตรวจรับรองจากภาคเอกชน) จะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนการผลิตให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานยังน้อย ซึ่งจะส่งผลต่อสินค้าเกษตรปลอดภัยให้มีมูลค่าตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จึงจำเป็นที่ภาครัฐและเอกชนต้องสร้างความร่วมมือในการสร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกร ทั้งการเชื่อมโยงตลาดความสนใจของเกษตรกร และกลไกการตรวจรับรองซึ่งหน่วยตรวจรับรองยังมีจำนวนน้อย ทำให้ปัจจุบันมีพื้นที่ทำการเกษตรที่ผ่านการตรวจรับรอง GAP น้อย

พื้นที่ทำการเกษตรของประเทศไทยที่ผ่านการตรวจรับรอง GAP ณ ตุลาคม 2561

ที่มา: กรมวิชาการเกษตร

พื้นที่ทำการเกษตรของประเทศไทยที่ผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ณ กรกฎาคม 2562

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน

030201

การดำเนินการที่ผ่านมา การดำเนินงานที่สำคัญของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปี 2561-2562 จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐาน ผ่านโครงการพัฒนาคุณภาพการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรปลอดภัย กิจกรรมหลักพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรตามมาตรฐานเกษตรปลอดภัย GAP/อินทรีย์ เพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานความปลอดภัยผลผลิตสินค้าเกษตรให้เพิ่มขึ้น รวมไปถึงการลดต้นทุนการผลิตของภาคเกษตรและทำให้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศบริเวณแปลงเกษตรดีขึ้น ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับปัจจัยสู่ความสำเร็จการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานและระบบรับรองมาตรฐาน

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย เกษตรกรขาดแรงจูงใจด้านราคาและการตลาดในการปรับเปลี่ยนการผลิตของตนให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานความปลอดภัย ขณะที่ผู้บริโภคยังขาดความตระหนักในการเลือกซื้อสินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐานความปลอดภัย ประกอบกับค่าใช้จ่ายในการตรวจรับรองคุณภาพมาตรฐานทั้งจากภาครัฐและเอกชนเป็นภาระต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นของเกษตรกร ซึ่งไม่จูงใจให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนระบบการผลิต นอกจากนี้ โครงการที่มารองรับปัจจัยสู่ความสำเร็จการส่งเสริมสินค้าปลอดภัย ยังคงเจาะกลุ่มสินค้าเป็นรายจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ โดยขาดโครงการที่ขับเคลื่อนในภาพรวม และขาดการเชื่อมโยงของหน่วยงานที่มารับช่วงต่อของสินค้าในด้านการจัดการตลาด ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนระบบการผลิตให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานความปลอดภัยมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรปลอดภัยในระยะต่อไป ควรสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรในการผลิตตามหลักการปฏิบัติทางเกษตรที่ดี (GAP) รวมถึงมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งจะ使得การผลิตมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างความตระหนักแก่ผู้บริโภคเพื่อขยายตลาด โดยให้ความสำคัญกับโครงการพัฒนาพื้นที่เกษตรปลอดภัย (GAP Zoning) ด้วย Agri-Map และโครงการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้ ควรพิจารณาถึงกลไกการพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน โดยให้ความสำคัญกับโครงการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานและระบบการรับรองสินค้าเกษตรตามหลักมาตรฐาน GAP โครงการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานและระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์สู่ระดับสากล ทั้งนี้ ควรส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมในการตรวจรับรองคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร เพื่อให้เกิดการกระจายหน่วยตรวจรับรองที่ได้คุณภาพบริการกับเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง ซึ่งอาจจะต้องพิจารณาถึงรูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และกลุ่มเกษตรกรในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการตรวจรับรอง ขณะเดียวกันจะมีผลผลิตที่ผ่านการตรวจรับรองสอดคล้องกับความต้องการของตลาดและควรมีการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาสินค้าเกษตรปลอดภัย รวมทั้งพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านสินค้าเกษตรปลอดภัยตลอดห่วงโซ่การผลิตเพื่อเป็นแหล่งในการสืบค้นข้อมูลได้อย่างครบวงจร

แผนแม่บทย่อย เกษตรปลอดภัย

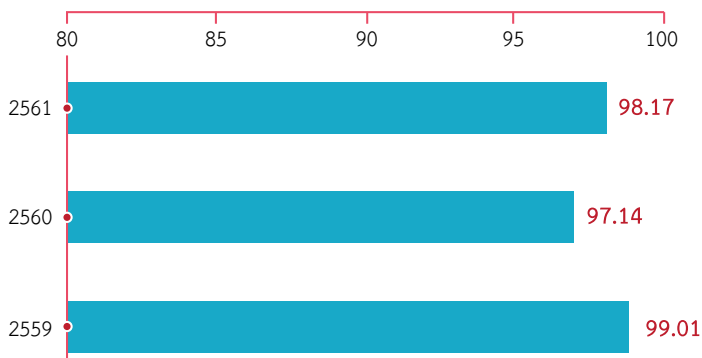
เป้าหมาย

030202

ผลิตภัณฑ์เกษตรปลอดภัยของไทยได้รับการยอมรับด้านคุณภาพความปลอดภัยและคุณค่าทางโภชนาการสูงขึ้น

เป็นการประเมินความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยและคุณประโยชน์ด้านโภชนาการของสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการยกระดับความสามารถในการผลิตให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานความปลอดภัย ทั้งสินค้าเกษตรหรืออาหารสด ผลิตภัณฑ์อาหารบรรจุเสร็จหรือสินค้าเกษตรที่ผ่านการแปรรูป และอาหารปรุงสำเร็จหรืออาหารพร้อมบริโภค โดยพิจารณาในมิติทั้งปัจจัยความถี่ในการเลือกซื้อ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อและปัจจัยจากแหล่งผลิตหรือหน่วยควบคุมคุณภาพ การบรรจุเป้าหมายที่ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตรเพิ่มขึ้น มีปัจจัยหลักที่ต้องดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย การพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรปลอดภัยให้เข้าสู่ระบบการรับรองคุณภาพมาตรฐาน ควบคู่กับการวิจัยพัฒนาด้านโภชนาการอาหาร เพื่อการผลิตสินค้าและอาหารเพื่อสุขภาวะของชุมชน

ดัชนีความพึงพอใจของเกษตรกรด้านสุขอนามัย

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย ณ ปี 2561 ดัชนีความพึงพอใจของเกษตรกรด้านสุขอนามัยอยู่ในระดับ 98.17 โดยเพิ่มขึ้นจากปี 2560 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 97.14 เนื่องจากการแสดงถึงครัวเรือนเกษตรกรที่ได้เลือกบริโภคอาหารที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน จากการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้ปลอดภัย และนโยบายความปลอดภัยด้านอาหารและผลิตภัณฑ์อาหาร เช่น สินค้าเกษตรปลอดสารพิษ สินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายในตลาด รวมทั้งมีการให้ความรู้และแรงจูงใจให้ประชาชนบริโภคอาหารที่สะอาด ปลอดภัย ถูกต้องตามหลักโภชนาการ อย่างไรก็ตามหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานและระบบการตรวจรับรองยังคงต้องพัฒนาและสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อจัดการกับปัญหาการปนเปื้อนและสารเคมีตกค้างในผลผลิตเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ

030202

การดำเนินการที่ผ่านมา การดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐเพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายในช่วงปี 2561-2562 ให้ความสำคัญกับกระบวนการตรวจรับรองคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรผ่านโครงการยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร ซึ่งทำให้สถานประกอบการสินค้าปศุสัตว์ได้รับการตรวจประเมินและอยู่ในระดับมาตรฐานเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งยังมีการผลักดันสินค้าเกษตรอื่น ๆ ให้ผ่านการรับรองคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย โดยเน้นการลดใช้สารเคมีในภาคเกษตรเป็นหลัก ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ระดับหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากมุ่งเน้นการตรวจรับรองโดยปกติจะมีการตรวจรับรองเพียงปีละครั้ง ทั้งนี้ หากมีการพัฒนาทักษะ ความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อผลผลิตของตนเอง จะช่วยให้ผลิตภัณฑ์มีความปลอดภัยเป็นที่ยอมรับอย่างแท้จริง นอกจากนี้ มีการดำเนินโครงการส่งเสริมการผลิตอาหารเพื่อสุขภาวะของชุมชน ในปี 2562 ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยสู่ความสำเร็จในด้านการวิจัยและพัฒนา ด้านโภชนาการอาหาร อย่างไรก็ตามในระยะต่อไป หน่วยงานของรัฐควรมีการส่งเสริมและผลักดันให้มีการวิจัยและพัฒนาด้านโภชนาการอาหารให้เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการสร้างตระหนักถึงสุขอนามัย ความสะอาดและการปนเปื้อน คุณประโยชน์ของสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่จะเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เพื่อใช้ในการนำไปส่งเสริมและสร้างความเข้าใจในวงกว้างต่อไป

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐานความปลอดภัย รวมทั้ง

จิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อผลผลิตของเกษตรกรเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค ซึ่งแม้ว่าเกษตรกรจะผ่านการตรวจรับรองในแต่ละปี แต่การดำเนินการผลิตระหว่างปีเกษตรกรต้องมีความรับผิดชอบต่อและคำนึงถึงหลักการความปลอดภัยที่ต้องรักษาได้ตามมาตรฐาน ซึ่งนอกจากจะเป็นการรักษามาตรฐานแล้ว ยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ชื่อเสียงของตัวเกษตรกรที่ผลิตสินค้าที่ได้คุณภาพ และในส่วนของ การวิจัยและพัฒนาด้านโภชนาการอาหาร ยังคงประสบปัญหาเนื่องจากผลงานวิจัยส่วนใหญ่มักสิ้นสุดกระบวนการภายในห้องทดลอง ซึ่งยังขาดกระบวนการถ่ายทอดและนำมาใช้งานจริงในภาคเกษตร

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตรปลอดภัยของไทยให้ได้รับการยอมรับด้านคุณภาพความปลอดภัยและคุณค่าทางโภชนาการสูงขึ้นในระยะต่อไป ควรเสริมสร้างทักษะและทัศนคติของเกษตรกรในการผลิตสินค้าเกษตรที่ได้คุณภาพมาตรฐาน ทั้งกลุ่มที่สามารถเข้าสู่ระบบการตรวจรับรอง และกลุ่มที่ไม่เข้าสู่ระบบการตรวจรับรอง (แต่มีความปลอดภัย) รวมทั้งความสามารถในการศึกษาวิจัยพัฒนาต่อยอดกระบวนการผลิตด้วยตนเอง เพื่อให้การผลิตสินค้าเกษตรมีความปลอดภัยน่าเชื่อถือ โดยให้ความสำคัญกับโครงการยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับผู้บริโภคในการเลือกบริโภคอาหารปลอดภัยและมีประโยชน์ต่อสุขภาพ ตัวอย่างเช่น โครงการส่งเสริมการผลิตอาหารเพื่อสุขภาวะของชุมชน

แผนแม่บทย่อย เกษตรชีวภาพ

เป้าหมาย

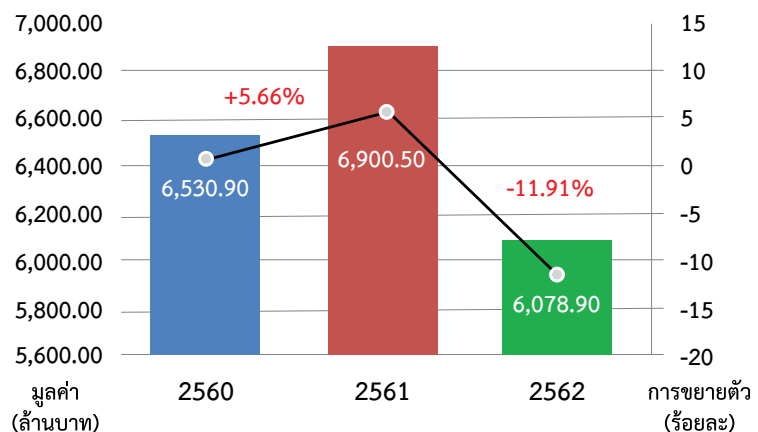
030301 สินค้าเกษตรชีวภาพมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

เป็นการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มจากความหลากหลายทางชีวภาพในการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรด้วยวิธีการทางชีวภาพ รวมถึงการอนุรักษ์และรักษาความสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรเพื่อความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์ การดำเนินการดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายที่ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศมีมูลค่าเพิ่มขึ้น โดยปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร การอนุรักษ์และรวบรวมพันธุ์สมุนไพร การพัฒนาฐานข้อมูลทรัพยากรชีวภาพ (ด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง และจุลินทรีย์) การวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์และแปรรูปสมุนไพร การวิเคราะห์ข้อมูลพืชสมุนไพรและกำหนดเป้าหมายเพื่อนำไปสู่การแปรรูปขั้นสูง การส่งเสริมการผลิตสมุนไพรเป้าหมาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพระดับชุมชน การยกระดับการแปรรูปสมุนไพรจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีคุณภาพมาตรฐาน การส่งเสริมการตลาดเกษตรชีวภาพและตลาดสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ และการส่งเสริมและผลักดันการใช้สมุนไพร/เวชภัณฑ์ที่สกัดจากสารธรรมชาติในการรักษาโรคและสร้างเสริมสุขภาพ

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย มูลค่าการส่งออกของสินค้าเกษตรชีวภาพ โดยพิจารณาจากมูลค่าการส่งออกเครื่องเทศและสมุนไพร ในปี 2561 มีการขยายตัวถึงร้อยละ 5.66 เมื่อเทียบกับปี 2560 แต่ในปี 2562 มูลค่าการส่งออกฯ ลดลงถึงร้อยละ 11.91 จึงทำให้อัตราการขยายตัวเฉลี่ย ปี 2560-2562 ลดลงร้อยละ 3.12 ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากวัตถุดิบที่ได้จากแหล่งธรรมชาติ ซึ่งสมุนไพรหลายรายการตามตำรับยาแผนโบราณต้องเก็บจากป่าธรรมชาติ ประกอบกับข้อจำกัดในการจัดการที่ดินและการปลูกหรือขยายพันธุ์ทดแทนทำให้สมุนไพรธรรมชาติมีปริมาณน้อยลง รวมถึงความไม่แน่นอนของตลาดต่างประเทศ

เมื่อพิจารณาค่าเป้าหมายสินค้าเกษตรชีวภาพมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3 ต่อปี จึงมีความท้าทายในการบรรลุเป้าหมาย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรชีวภาพ/สมุนไพรที่ได้มาตรฐานคุณภาพ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ เพื่อลดความเสี่ยงในการดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนด

มูลค่าการส่งออกเครื่องเทศและสมุนไพร

ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยกรมศุลกากร

030301

การดำเนินการที่ผ่านมา การดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ ปี 2561-2562 มีความหลากหลายตามขอบเขตภารกิจ โดยขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมด้านการพัฒนาฐานทรัพยากรการเกษตร การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร (พืช ประมง ปศุสัตว์) การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาด้านการตลาดเกษตรปลอดภัย/เกษตรอินทรีย์ รวมถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพร และการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและแหล่งผลิตรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งมีผลต่อการขยายตัวของมูลค่าสินค้าเกษตรชีวภาพให้ขยายตัวได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อไปควรให้ความสำคัญตั้งแต่การศึกษาถึงความหลากหลายทางชีวภาพ การอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อนำไปสู่การผลิตและขยายผลเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย เกษตรกรมีข้อมูลและองค์ความรู้ในการผลิตสินค้าเกษตรชีวภาพ/สมุนไพร และข้อมูลด้านตลาดไม่เพียงพอที่จะนำไปสู่การตัดสินใจในการผลิตและสร้างรายได้ การนำผลงานวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเกษตรชีวภาพ/สมุนไพร มาประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีปริมาณน้อย

ทำให้การใช้สมุนไพรและเวชภัณฑ์ที่สกัดจากสารธรรมชาติในการรักษาโรคและสร้างเสริมสุขภาพขาดความน่าเชื่อถือ รวมถึงความรู้ความเข้าใจที่ไม่ตรงกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การขับเคลื่อนการพัฒนาสินค้าเกษตรชีวภาพขาดเอกภาพและความเชื่อมโยงกันตลอดห่วงโซ่การผลิต

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรชีวภาพในระยะต่อไป ควรประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางและเป้าหมายร่วมกันของการพัฒนาร่วมกัน โดยต้องให้ความสำคัญกับการดำเนินการจัดทำระบบฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ผ่านการดำเนินโครงการความหลากหลายทางชีวภาพด้านปศุสัตว์ การอนุรักษ์และรวบรวมพันธุ์สมุนไพร ผ่านโครงการอนุรักษ์คุ้มครองสมุนไพรพื้นที่ถิ่นกำเนิดของสมุนไพรและใช้ประโยชน์ความหลากหลายของทรัพยากรพันธุกรรม ส่งเสริมการตลาดเกษตรชีวภาพและตลาดสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ โดยโครงการขับเคลื่อนสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจ โครงการส่งเสริมผู้ประกอบการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรภายใต้พรบ.ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ

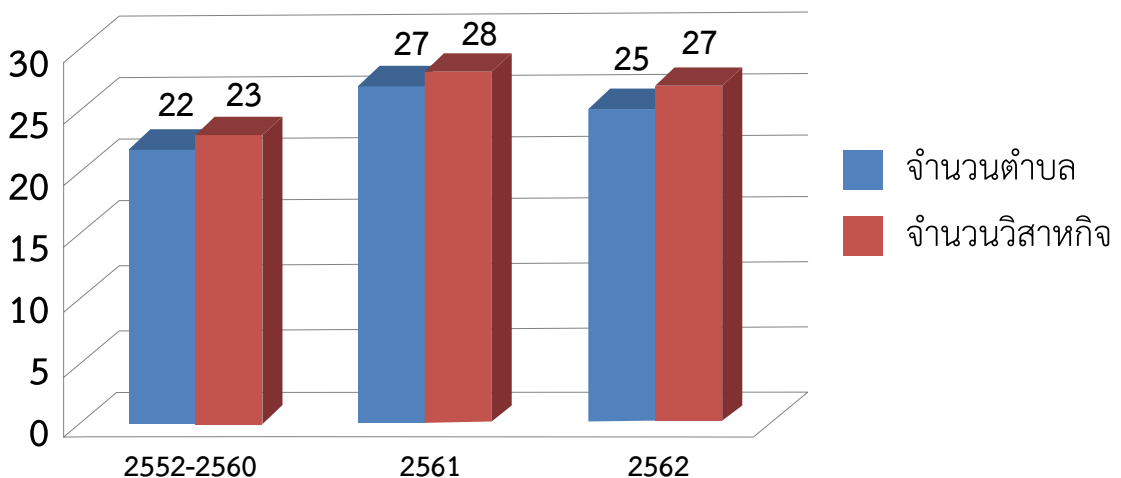
แผนแม่บทย่อย เกษตรชีวภาพ

เป้าหมาย

030302 วิสาหกิจการเกษตรจากฐานชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการจัดตั้ง ทุกตำบลเพิ่มขึ้น

เป็นการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกรและวิสาหกิจในการนำความหลากหลายทางชีวภาพมาสร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ให้กับชุมชน/ท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อการบรรลุเป้าหมายผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตรเพิ่มขึ้น ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญประกอบด้วย การส่งเสริมวิสาหกิจเกษตรจากฐานชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น และกำหนดมาตรการจูงใจในการจัดตั้งวิสาหกิจเกษตรชีวภาพของชุมชน

แผนภูมิแสดงจำนวนตำบลและวิสาหกิจในแต่ละปี

ที่มา: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน)

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย การสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นพัฒนาเศรษฐกิจจากความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ทั่วประเทศ เพื่อให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น พบว่า ในปี 2561 มีการส่งเสริมกลุ่มกิจการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้ 28 วิสาหกิจ ใน 27 ตำบล และในปี 2562 มีการส่งเสริมได้ 27 วิสาหกิจ ใน 25 ตำบล รวมทั้งสิ้น 55 วิสาหกิจ ใน 52 ตำบล ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานที่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ 1 ตำบล 1 วิสาหกิจ อย่างไรก็ตามวิสาหกิจชุมชนต่าง ๆ ยังคงต้องได้รับการสนับสนุนเพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นเพื่อส่งผลต่อเป้าหมายการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าชีวภาพให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

การดำเนินการที่ผ่านมา หน่วยงานภาครัฐได้ขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนและภาคธุรกิจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพ ผ่านโครงการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนจากฐานชีวภาพ และโครงการส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าเป็นพืชเศรษฐกิจ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะเป็นการให้คำปรึกษาและคำแนะนำรวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมให้วิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนมีการจัดทำโครงการเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์และการเงินเพื่อการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการจูงใจในการจัดตั้งวิสาหกิจเกษตรชีวภาพของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายมากขึ้น นอกจากนี้ ในระยะต่อไปหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับด้านการตลาดและการท่องเที่ยวควรสนับสนุนการต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้เข้าถึงตลาดในระดับต่าง ๆ และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับวิสาหกิจชุมชนต่อไป

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย แม้ว่าจะมีการจัดตั้งวิสาหกิจเกษตรจากฐานชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นแล้ว แต่วิสาหกิจเกษตรส่วนใหญ่ยังคงต้องการคำแนะนำในหลายส่วน ทั้งองค์ความรู้จากความหลากหลายทางชีวภาพ การอนุรักษ์และฟื้นฟูควบคู่ไปกับการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งข้อจำกัดและทักษะในการบริหารจัดการวิสาหกิจเกษตรในรูปแบบธุรกิจ และการตลาดที่เข้ามารองรับผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพยังมีปริมาณน้อย

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย การสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนให้กับวิสาหกิจเกษตรจากฐานชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตั้งขึ้น ควรจะต้องมีการส่งเสริมให้ความรู้และความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟู และนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนจากฐานชีวภาพ โครงการส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าเป็นพืชเศรษฐกิจ และโครงการเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์และการเงินเพื่อการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นมาตรการจูงใจในการจัดตั้งวิสาหกิจเกษตรชีวภาพของชุมชนให้เพิ่มขึ้น รวมถึงต้องผลักดันให้มีการดำเนินโครงการในลักษณะให้ความรู้เรื่องการบริหารจัดการวิสาหกิจเกษตรในรูปแบบธุรกิจ และการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพด้านการตลาด เพื่อให้วิสาหกิจสามารถดำเนินของธุรกิจได้อย่างต่อเนื่อง

ที่มา: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน)

แผนแม่บทย่อย เกษตรแปรรูป

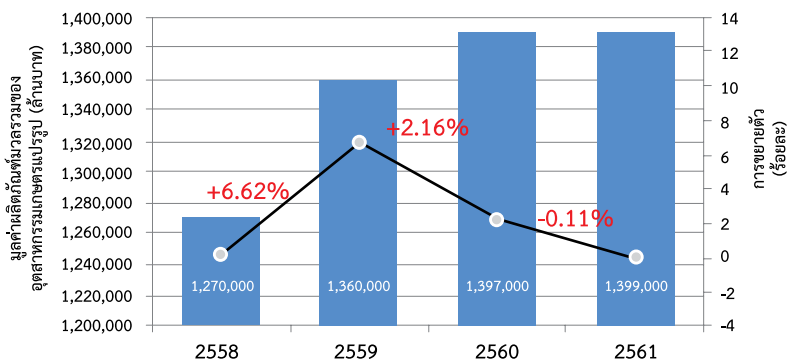
เป้าหมาย

030401

สินค้าเกษตรแปรรูปและผลิตภัณฑ์ มีมูลค่าเพิ่มขึ้น

มีปัจจัยหลักที่ต้องดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย การส่งเสริมเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรในการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรเป้าหมายเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า สนับสนุนการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้ในกระบวนการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทาน พัฒนาต่อยอดเทคโนโลยีการแปรรูปและผลิตภัณฑ์สู่การผลิตเชิงพาณิชย์ ส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปขั้นสูง และเพิ่มช่องทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงช่องทางการตลาดแบบออนไลน์ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวมีส่วนสนับสนุนในการบรรลุเป้าหมายทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตรเพิ่มมากขึ้น

แผนภูมิแสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป ซึ่งพิจารณากลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตร ได้แก่ อาหาร เครื่องดื่ม ไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ เครื่องหนังและผลิตภัณฑ์ ยางและผลิตภัณฑ์ ซึ่งในปี 2561 มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปรวม 1.397 ล้านล้านบาท ลดลงเล็กน้อยจาก 1.397 ล้านล้านบาท ในปี 2560 หรือคิดเป็นอัตราการขยายตัวที่ลดลง ร้อยละ 0.11 ส่วนใหญ่เกิดจากการลดลงของผลิตภัณฑ์ยางพาราและยาสูบ ซึ่งตลาดมีการชะลอตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เมื่อเทียบกับเป้าหมายการขยายตัวของอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปเฉลี่ยที่ร้อยละ 3 จึงนับเป็นความท้าทายอย่างยิ่งในการที่จะบรรลุเป้าหมาย จึงจำเป็นต้องเร่งดำเนินการกับผลิตภัณฑ์ที่ได้รับผลกระทบด้านราคาและตลาด รวมถึงการพัฒนาต่อยอดการแปรรูปไปสู่สินค้าขั้นสูงที่มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นต่อไป

030401

การดำเนินการที่ผ่านมา การดำเนินงานที่สำคัญของหน่วยงานจะเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตร ผ่านโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตและการแปรรูปสินค้าเกษตร การส่งเสริมและพัฒนาการแปรรูปเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และการเสริมสร้างศักยภาพสินค้าเกษตรนวัตกรรมไทยเพื่อการต่อยอดเชิงพาณิชย์ เพื่อเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการแปรรูปในอุตสาหกรรมต่อเนื่อง รวมถึงมีการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย ผ่านโครงการเชื่อมโยงตลาดผ่านเครือข่ายสหกรณ์ การจัดแสดงสินค้าและเชื่อมโยงการกระจายสินค้าเกษตร การเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันด้านการตลาดสินค้าเกษตร การพัฒนาและส่งเสริมศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตร และการตลาดสินค้าเกษตรคุณภาพดิจิทัล ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับปัจจัยสู่ความสำเร็จในการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรเป้าหมาย และการเพิ่มช่องทางการตลาด

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย เกษตรกร/สถาบันเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงผลิตสินค้าเกษตรในรูปแบบเดิม และไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีที่ใช้ในการแปรรูปสินค้าเกษตรได้ ประกอบกับค่าใช้จ่ายในการจัดหาเทคโนโลยีการแปรรูปค่อนข้างสูง ซึ่งเกษตรกรยังไม่เห็นถึงความคุ้มค่าในการลงทุน จึงไม่สนใจให้เกษตรกร/สถาบันเกษตรกรลงทุนผลิตสินค้าเกษตรแปรรูป นอกจากนี้ โครงการที่มารองรับปัจจัยการส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปขั้นสูง และส่งเสริมสถาบันเกษตรกรในการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตร ยังคงมีน้อยและเป็นเฉพาะกลุ่มสินค้า ตลอดจนยังขาดโครงการที่ขับเคลื่อนในภาพรวม และขาดการเชื่อมโยงของหน่วยงานที่มารับช่วงต่อในด้านการแปรรูปสินค้าไปเป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสูงที่มีมูลค่า รวมถึงปัจจัยการต่อยอดเทคโนโลยีการแปรรูปผลิตภัณฑ์สู่การผลิตเชิงพาณิชย์ มีการสนับสนุนทุนโครงการวิจัยที่มีศักยภาพและการผลักดันผลงานวิจัยสู่การนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งจะเริ่มดำเนินการในปี 2564

ที่มา: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน)

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรแปรรูปในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการเข้าถึงเทคโนโลยีในการแปรรูปสินค้าเกษตร การรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์เพื่อลดต้นทุนค่าเครื่องจักรกลการเกษตร การพัฒนาสินค้าที่มีศักยภาพเข้าสู่ระบบการผลิตในกลุ่มเกษตรกรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ และเกษตรแปรรูปที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูง พร้อมทั้งส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ เพื่อให้เกษตรกร/สถาบันเกษตรกรนำมาใช้ในการแปรรูปสินค้าเกษตร และพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันสินค้าเกษตรแปรรูป และสนับสนุนการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปขั้นสูงมากขึ้น รวมถึงการเพิ่มช่องทางการตลาดสินค้าเกษตรออนไลน์

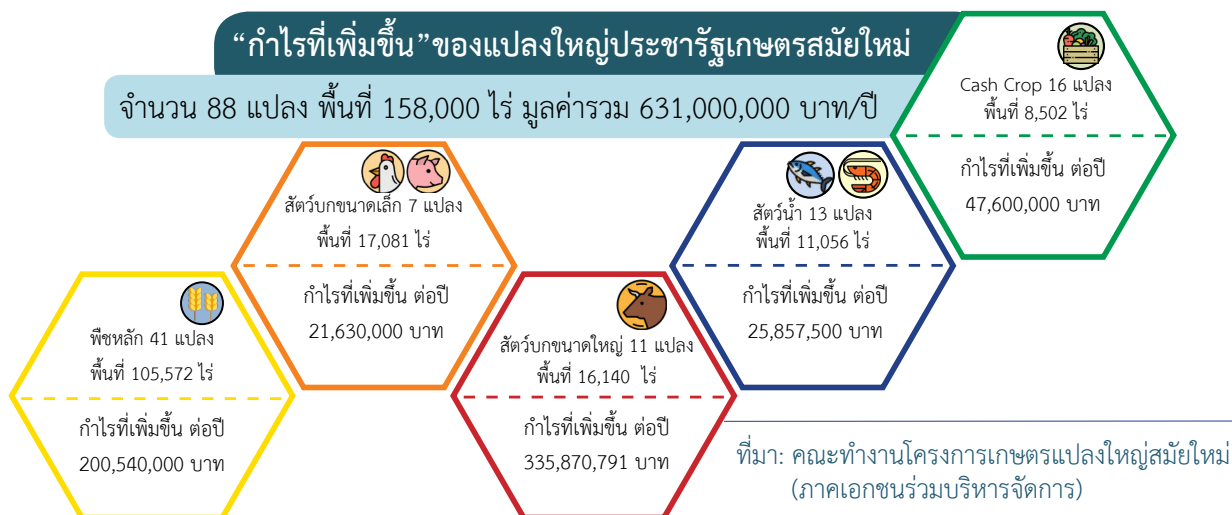
แผนแม่บทย่อย เกษตรอัจฉริยะ

เป้าหมาย

030501

สินค้าที่ได้จากเทคโนโลยีสมัยใหม่/ อัจฉริยะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

เฉลี่ยร้อยละ 3 ต่อปี ซึ่งเกิดจากการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเพิ่มผลผลิต การผลิต และเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในเชิงมูลค่าและปริมาณ ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายผลผลิตทางการผลิตของภาคเกษตรให้เพิ่มขึ้น โดยปัจจัยหลักที่ต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย การวิจัยและพัฒนา กระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพในฟาร์ม ส่งเสริมการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมอัจฉริยะ และการขยายตลาดสินค้าเกษตรอัจฉริยะ รวมถึงการสนับสนุนการทำระบบฟาร์มอัจฉริยะ

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย โดยพิจารณาจากผลกำไรจากการดำเนินงานส่งเสริมผลผลิตโครงการเกษตรแปลงใหญ่สมัยใหม่ (ภาคเอกชนร่วมบริหารจัดการ) ซึ่งในปี 2561 ผลกำไรของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้นจากเดิมจำนวน 631.50 ล้านบาท ที่ดำเนินการใน 38 จังหวัด จำนวน 88 แปลงใหญ่ พื้นที่ 159,114 ไร่ ซึ่งเป็นการเพาะปลูกพืชหลัก (ข้าว มันสำปะหลัง และอ้อย) สัตว์เล็ก (ไก่ สุกร) สัตว์ใหญ่ (วัว) สัตว์น้ำ (กุ้ง ปลา) และพืชสร้างรายได้เร็ว (ผัก ผลไม้ สมุนไพร หม่อนไหม ถั่วเหลือง) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานในลักษณะดังกล่าว สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรในโครงการเป็นอย่างมาก ข้อมูลดังกล่าวเป็นกลุ่มตัวอย่างสะท้อนให้ทิศทางการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์เกษตรที่ชัดเจนจากการทำเกษตรแปลงใหญ่สมัยใหม่ หากมีการขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศก็ยังสามารถยกระดับการพัฒนาภาคเกษตรของไทย รวมทั้งจะเป็นการสนับสนุนการขับเคลื่อนไปสู่การบรรลุเป้าหมายได้แม้ว่าจะเป็นความท้าทายอย่างสูง ดังนั้น ในการเร่งสร้างมูลค่าเพิ่มจากสินค้าที่ได้จากเทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะ ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องควรเร่งดำเนินการในลักษณะความร่วมมือและประสานการจัดทำข้อมูลมูลค่าของผลิตภัณฑ์ที่ได้จากเทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะดังกล่าวเพื่อใช้ในการติดตามการดำเนินงานที่ชัดเจนและครอบคลุมต่อไป รวมทั้งยังต้องเร่งส่งเสริมการขยายผลการทำเกษตรแปลงใหญ่สมัยใหม่ด้วย

030501

การดำเนินการที่ผ่านมา การดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ ที่ผ่านมามีได้ดำเนินการในลักษณะของการพัฒนาระบบการผลิตโดยนำเครื่องจักรและเทคโนโลยีมาปรับใช้โดยขับเคลื่อนผ่านโครงการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ และการพัฒนาเครือข่ายองค์กรเกษตรกร Smart Farmer และ Young Smart Farmer ซึ่งมีผลต่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการดำเนินงานพัฒนาตามกลุ่มเป้าหมายสินค้าโดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ผ่านโครงการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าวเพิ่มมูลค่าด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม โครงการพัฒนาเทคโนโลยีนวัตกรรมเครื่องจักรกลและอุปกรณ์ด้านปศุสัตว์ (Motorpool) และโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมที่สำคัญ ซึ่งการดำเนินงานจะมีผลต่อการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรอัจฉริยะทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพให้กับสินค้าเกษตรอย่างใดก็ตาม ในระยะต่อไปควรวิจัยพัฒนาและการส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ของเกษตรกรควบคู่ไปกับการขยายผลไปสู่สินค้าเกษตรชนิดอื่น ๆ

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมาย การวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีและการเข้าถึงของเกษตรกรยังมีค่าใช้จ่ายสูง ไม่คุ้มค่ากับการลงทุนในแปลงที่มีขนาดเล็ก รวมทั้งความไม่มั่นใจและไม่เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากเทคโนโลยีของเกษตรกรรายย่อย ถึงแม้ว่าจะเป็นเทคโนโลยีที่ไม่ซับซ้อนและมีค่าใช้จ่ายไม่สูง นอกจากนี้ การรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการแปลงร่วมกันขนาดใหญ่ยังมีข้อจำกัดในด้านพื้นที่ที่ทำให้ไม่สามารถใช้เทคโนโลยีร่วมกันได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย การส่งเสริมสินค้าที่ได้จากเทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ควรสนับสนุนบทบาทของสถาบันการศึกษาและอาชีวศึกษาในการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับพื้นที่ทั้งในมิติปริมาณและคุณภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรที่สามารถเข้าถึงได้ รวมทั้งการจัดทำแปลงสาธิตต้นแบบเกษตรอัจฉริยะในพื้นที่เพื่อเป็นตัวอย่างในการเลือกใช้ตามความเหมาะสม นอกจากนี้ ควรสนับสนุนให้ใช้กลไกการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยให้ความสำคัญกับโครงการพัฒนาเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ โครงการส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร โครงการพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเกษตรกรยุค THAILAND 4.0 และโครงการเชื่อมโยงการตลาดสินค้าเกษตรอัจฉริยะ เพื่อส่งเสริมการขยายตลาดสินค้าเกษตรอัจฉริยะและรองรับผลผลิตเกษตรอัจฉริยะจากเกษตรกร

แผนแม่บทย่อย เกษตรอัจฉริยะ

เป้าหมาย

030502

ผลผลิตต่อหน่วยของฟาร์มหรือแปลงที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะเพิ่มขึ้น

เฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปี เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและผลผลิตทางการเกษตรในเชิงปริมาณต่อพื้นที่สูงสุด โดยอาศัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร เทคโนโลยีดิจิทัล และระบบข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการผลิต เพื่อทดแทนการผลิตแบบดั้งเดิม และพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรไปสู่รูปแบบฟาร์มอัจฉริยะ ซึ่งการขับเคลื่อนภาคเกษตรกรให้เข้าสู่ระบบฟาร์มอัจฉริยะมากขึ้นนั้น มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้บรรลุเป้าหมายผลผลิตทางการผลิตของภาคเกษตรเพิ่มมากขึ้น โดยการวิจัยและพัฒนากระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพในฟาร์มโดยใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ การส่งเสริมการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมอัจฉริยะ และการสนับสนุนการทำให้ระบบฟาร์มอัจฉริยะ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรม

“กำไรที่เพิ่มขึ้น”ของแปลงใหญ่ประชารัฐเกษตรสมัยใหม่

จำนวน 88 แปลง พื้นที่ 158,000 ไร่ มูลค่ารวม 631,000,000 บาท/ปี

ที่มา: คณะทำงานโครงการเกษตรแปลงใหญ่สมัยใหม่
(ภาคเอกชนร่วมบริหารจัดการ)

พืชหลัก 41 แปลง
พื้นที่ 105,572 ไร่

กำไรที่เพิ่มขึ้น ต่อไร่
- ข้าว 691 บาท
- มัน 2,180 บาท
- อ้อย 4,281 บาท

สัตว์น้ำ 13 แปลง
พื้นที่ 11,056 ไร่

กำไรที่เพิ่มขึ้น ต่อไร่
จำนวน 176,444 บาท

Cash Crop 16 แปลง
พื้นที่ 8,502 ไร่

กำไรที่เพิ่มขึ้น ต่อไร่
- พืชผัก 3,695 บาท
- ผลไม้ 12,465 บาท
- สมุนไพร 3,000 บาท
- หม่อนไหม 7,155 บาท
- ถั่วเหลือง 1,120 บาท

สัตว์บกขนาดเล็ก 7 แปลง
พื้นที่ 17,081 ไร่

กำไรที่เพิ่มขึ้น ต่อไร่
จำนวน 1,266 บาท

สัตว์บกขนาดใหญ่ 11 แปลง
พื้นที่ 16,140 ไร่

กำไรที่เพิ่มขึ้น ต่อไร่
จำนวน 12,269 บาท

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย โดยพิจารณาจากผลกำไรต่อไร่จากการส่งเสริมโครงการเกษตรแปลงใหญ่สมัยใหม่ (ภาคเอกชนร่วมบริหารจัดการ) ใน 5 กลุ่มสินค้า ได้แก่ พืชหลัก (ข้าว มันสำปะหลัง และอ้อย) สัตว์บกเล็ก สัตว์บกใหญ่ และพืชสร้างรายได้เร็ว ซึ่งในปี 2561 พบว่า สินค้าเกษตรแต่ละชนิดมีกำไรต่อไร่เพิ่มขึ้น อาทิ ข้าว กำไรเพิ่มขึ้น 691 บาท มันสำปะหลัง กำไรเพิ่มขึ้น 2,180 บาท อ้อย กำไรเพิ่มขึ้น 4,281 บาท สัตว์บกเล็ก กำไรเพิ่มขึ้น 1,266 บาท สัตว์บกใหญ่ กำไรเพิ่มขึ้น 12,269 บาท และสัตว์น้ำ กำไรเพิ่มขึ้น 176,444 บาท จะเห็นได้ว่าเป็นการดำเนินงานที่ส่งผลให้บรรลุเป้าหมายผลผลิตต่อหน่วยของฟาร์มหรือแปลงที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามเป็นรูปแบบการดำเนินงานนาร่องเพียง จำนวน 88 แปลง พื้นที่ 158,000 ไร่ ซึ่งต้องเร่งขยายผลในวงกว้างเพื่อให้เกิดผลในการเพิ่มผลผลิตและกำไรต่อไร่ให้กับเกษตรกร

การดำเนินการที่ผ่านมา การดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ ในการดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายผ่านโครงการพัฒนาเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาระบบการทำการเกษตรอัจฉริยะในการผลิตพืชเศรษฐกิจโดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการเกษตรแม่นยำ (Precision Agriculture) การบริหารจัดการแปลงเรียนรู้ และประมวลผลข้อมูลแบบอัจฉริยะ (Smart Data management) เพื่อนำข้อมูลมาใช้ประกอบการตัดสินใจในการผลิตพืชของเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยสู่ความสำเร็จด้านการวิจัยพัฒนากระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพในฟาร์ม อย่างไรก็ตาม หน่วยงานของรัฐควรมีการส่งเสริมการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมอัจฉริยะให้มากขึ้น เพื่อเป็นการผลักดันให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย การทำฟาร์มอัจฉริยะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตนั้น แม้ว่าบางโครงการจะมีเอกชนเข้าร่วมบริหารจัดการ แต่มีเงื่อนไขในการบริหารจัดการที่ต้องมีการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์การเกษตร/วิสาหกิจชุมชน และการสร้างผู้นำที่เป็น smart farmer มาทำหน้าที่ผู้จัดการแปลง ทำให้เกษตรกรรายย่อยที่ยังไม่สามารถรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์การเกษตร/วิสาหกิจชุมชนไม่สามารถเข้าร่วมโครงการได้ รวมถึงผู้นำเกษตรกรที่เป็น smart farmer ยังมีจำนวนค่อนข้างน้อย นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีข้อจำกัดของพื้นที่การเพาะปลูกในการใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะ และขาดการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมอัจฉริยะ และแหล่งเงินทุนที่จะมาช่วยสนับสนุนการทำฟาร์มอัจฉริยะที่จะส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย การสนับสนุนการทำฟาร์มอัจฉริยะ โดยควรให้ความสำคัญกับโครงการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ โครงการส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โครงการสร้างเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการที่เป็น smart farmer และโครงการพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเกษตรกรยุคใหม่ รวมถึงโครงการเชื่อมโยงการตลาดสินค้าเกษตรอัจฉริยะ เพื่อให้เกษตรกรมีตลาดรองรับในการจำหน่ายสินค้า

แผนแม่บทย่อย การพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร

เป้าหมาย

030601

ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ต่อหน่วยมีการปรับตัวเพิ่มขึ้น

การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสะท้อนถึงการใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศ การวางแผนการผลิต การบริหารจัดการพื้นที่ และการส่งเสริมการผลิตอย่างคุ้มค่า การดำเนินการดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนให้ผลิตภาพการผลิตของภาคเกษตรเพิ่มขึ้น โดยมีประเด็นการพัฒนาที่ต้องให้ความสำคัญ ประกอบด้วย การพัฒนาฐานทรัพยากรการผลิต (แหล่งน้ำและที่ดิน) การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศการเกษตร การสนับสนุนให้เกษตรกรบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ การส่งเสริมการรวมกลุ่มและการทำเกษตรแปลงใหญ่ การพัฒนาให้ได้คุณภาพมาตรฐาน การวิจัยพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตการแปรรูป การบริหารจัดการผลผลิตตลอดโซ่ และการพัฒนาโลจิสติกส์การเกษตรเพื่อลดการสูญเสียระหว่างการเก็บรักษาและการขนส่ง

สรุปผลการดำเนินงานแปลงใหญ่ ข้อมูล ณ วันที่ 9 มกราคม 2563

ลำดับ	แปลงใหญ่ปี	แปลง	เกษตร (ราย)	พื้นที่ (ไร่)
1	ปี 2559	592	80,216	1,386,511.66
2	ปี 2560	1,771	116,399	2,018,097.65
3	ปี 2561	1,634	85,464	1,348,722.21
4	ปี 2562	1,586	73,043	1,114,630.75
รวม		5,583	355,122	5,867,962.27

แปลงใหญ่ปี	ผลลัพธ์การดำเนินงานแปลงใหญ่ (ล้านบาท)		
	ลดต้นทุนการผลิต	เพิ่มผลผลิต	รวมมูลค่า
การประเมินปี 2560	4,747.04	6,438.80	11,185.83
การประเมินปี 2561	6,836.87	15,241.62	22,078.49

การเชื่อมโยงการตลาดของเกษตรกรสมาชิกแปลงใหญ่ ปี 2559-2561

ตลาด	แปลง	มูลค่าซื้อขาย (บาท)
ตลาดข้อตกลง	1,408	14,711,472,323
ตลาดอื่น ๆ	3,175	30,461,358,198
รวม	4,583	45,172,830,521

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย โดยพิจารณาจากมูลค่าเพิ่มจากการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตจากการดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ปี 2561 พบว่า มูลค่าเพิ่มจากการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 97.38 เมื่อเทียบกับปี 2560 หรือมีมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 11,185.83 ล้านบาท ในปี 2560 เป็น 22,078.49 ล้านบาท ในปี 2561 นอกจากนี้ยังมีการผลิตสินค้าที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร รวม 142,850 ราย เพิ่มขึ้นจาก 102,443 รายในปี 2560 และสามารถเชื่อมโยงการตลาดของสมาชิก ปี 2559-2561 รวมทั้งสิ้น 45,172.83 ล้านบาท ซึ่งผลการประเมินสะท้อนให้เห็นถึงทิศทางที่เพิ่มขึ้นของประสิทธิภาพการผลิตในกลุ่มตัวอย่าง อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ยังคงเป็นความท้าทายสำหรับประเทศไทย เนื่องจากสัดส่วนที่ดำเนินการยังคงเป็นสัดส่วนน้อย เมื่อเทียบกับพื้นที่เกษตรทั้งหมดกว่า 150 ล้านไร่ ซึ่งคงต้องเร่งขยายและพัฒนารูปแบบการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

030601

การดำเนินการที่ผ่านมา หน่วยงานภาครัฐได้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพต่อหน่วยผ่านโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรในการบริหารจัดการการผลิตและการตลาดร่วมกัน โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร รวมถึงมีการเชื่อมโยงการตลาดกับผู้รับซื้อ ผู้รวบรวมผลผลิต โรงงานแปรรูป ตลาด Online และ Modern Trade ซึ่งช่วยสนับสนุนให้เกษตรกรเข้าถึงเทคโนโลยีการเกษตรและเพิ่มอำนาจต่อรองได้ นอกจากนี้ มีนโยบายการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพาะปลูกให้สอดคล้องกับแผนที่เกษตรเพื่อบริหารเชิงรุก (Agri-map) โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไปเป็นการเกษตรชนิดอื่น ๆ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนาอ้อย เกษตรผสมผสาน และปศุสัตว์ เป็นต้น การประกันภัยพืชผล รวมถึงการจัดทำโครงการพัฒนาฐานข้อมูลด้านการเกษตรแห่งชาติ และจัดตั้งศูนย์ ความเป็นเลิศด้านการเกษตรและศูนย์เทคโนโลยีเกษตรและนวัตกรรม เพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงข้อมูลและนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีด้านการเกษตรมาใช้ในการวางแผนการผลิตและการตลาด ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวจะช่วยให้สามารถบรรลุเป้าหมายในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ต้องคำนึงถึงตลาดที่รองรับผลผลิตจากการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรด้วย

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย เกษตรกรส่วนใหญ่เผชิญกับความเสี่ยงจากภัยแล้ง/น้ำท่วม และปัญหาที่ดินทำกินที่มีผลต่อการลงทุนและพัฒนากระบวนการผลิตในพื้นที่ รวมทั้งยังขาดแรงจูงใจในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนการผลิตโดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีการเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด อีกทั้งขาดการบริหารจัดการผลผลิตก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว รวมถึงการบริหารจัดการการตลาดที่ดี ทำให้เกษตรกรต้องรับความเสี่ยงจากความผันผวนด้านราคา ซึ่งมีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในที่สุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย การดำเนินการในระยะต่อไป ควรเร่งขยายพื้นที่ชลประทานขนาดกลางและขนาดเล็ก รวมถึงแหล่งน้ำในไร่นา ควบคู่กับการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ การสนับสนุนการจัดหาที่ดินทำกินผ่านกลไกต่าง ๆ ที่มีอยู่ อาทิ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (องค์การมหาชน) เป็นต้น ตลอดจนสนับสนุนเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในระดับพื้นที่ในการวิจัยความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และถ่ายทอดไปสู่การปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับความต้องการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุน/เพิ่มผลผลิตได้เป็นรูปธรรม

แผนแม่บทย่อย การพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร

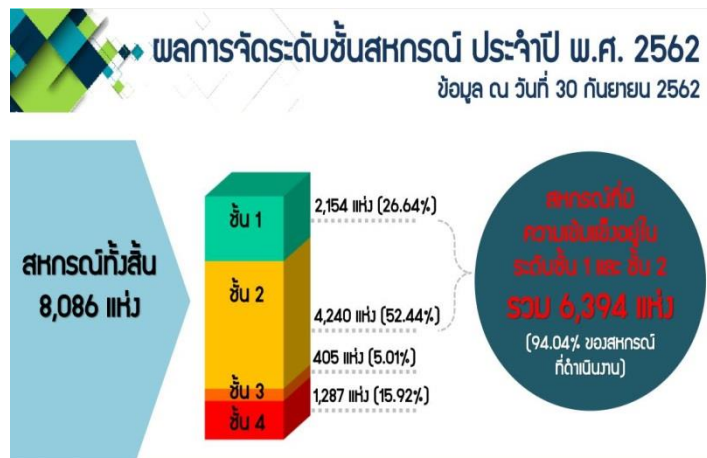
เป้าหมาย

030602

สถาบันเกษตรกร (สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน และกลุ่มเป้าหมาย) ที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีความเข้มแข็งในระดับมาตรฐานเพิ่มขึ้น

ซึ่งเป็นการยกระดับการพัฒนาเกษตรกรไปสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรกรที่มีความเข้มแข็ง และเป็นกลไกในการดูแลเกษตรกรให้ได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่มและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร ซึ่งเป็นส่วนสนับสนุนต่อการบรรลุเป้าหมายผลผลิตทางการผลิตของภาคเกษตรเพิ่มขึ้น โดยมีปัจจัยหลักที่ต้องดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย การเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ การจัดการองค์กร และการบริหารงาน รวมถึงความสามารถในการให้บริการแก่สมาชิก

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย โดยพิจารณาจากการประเมินศักยภาพสหกรณ์ ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2562 พบว่า สหกรณ์ที่มีความเข้มแข็งอยู่ในระดับชั้น 1 และชั้น 2 มีจำนวน 6,394 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 94.04 ของจำนวนสหกรณ์ที่มีการดำเนินงานทั้งหมด ซึ่งดำเนินการได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม ควรมีการพัฒนาในส่วนของสหกรณ์ระดับชั้น 3 และผลักดันการรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีการจัดตั้งสหกรณ์ใหม่เพิ่มมากขึ้น พร้อมทั้งพัฒนาสหกรณ์ให้มีความเข้มแข็งไปสู่ระดับ 1 และ 2 ต่อไป ในขณะที่การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนจำนวน 62,334 แห่ง ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2562 พบว่า วิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในระดับดี 19,223 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 30.57 ของวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการประเมินศักยภาพ ซึ่งดำเนินการได้เกินกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเปรียบเทียบจากจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับอนุมัติการจัดทะเบียนทั้งหมด 85,669 แห่ง พบว่า สัดส่วนของวิสาหกิจชุมชน

ที่มา: กรมส่งเสริมสหกรณ์

030602

ที่อยู่ในระดับดีเพียงร้อยละ 22.43 เท่านั้น ซึ่งยังคงต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงเล็กน้อย ดังนั้นยังจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนทั้งในส่วนที่มีผลการประเมินศักยภาพในระดับปานกลางและระดับปรับปรุงให้อยู่ในระดับดี รวมทั้งสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนทุกแห่งให้เข้าสู่ระบบการประเมินศักยภาพต่อไป

การดำเนินการที่ผ่านมา ปี 2561-2562 หน่วยงานของรัฐได้ดำเนินการสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันเกษตรกรผ่านการสร้างความเข้มแข็งให้กับสมาชิก การพัฒนาความสามารถในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ การบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่สำคัญแบบครบวงจร การใช้เทคโนโลยีนวัตกรรม องค์ความรู้ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนา Smart Production (High quality, Safety and Competitive) ออกสู่ตลาด รวมทั้งการดำเนินโครงการปรับปรุงข้อมูลทะเบียนเกษตรกร ในปี 2561-2562 โดยผลักดันให้เกษตรกรจดทะเบียนผู้เลี้ยงสัตว์ และผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทำให้เกษตรกรและผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงการให้บริการและการให้ความช่วยเหลือได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ตลอดจนยังเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการกำหนดนโยบายและมาตรการในการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยแก้ปัญหาให้เกษตรกรได้อย่างตรงจุด สอดคล้องกับปัจจัยสู่ความสำเร็จด้านประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งทำให้สถาบันเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งในระดับมาตรฐานเพิ่มขึ้น

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมาย สถาบันเกษตรกร (สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน) ส่วนใหญ่ประสบปัญหาการบริหารจัดการในเชิงธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ ทั้งในด้านการวางแผนการผลิต การแปรรูป เพื่อสร้างมูลค่า และการจัดการด้านการตลาด รวมถึงการสร้างความร่วมมือจากสมาชิก ซึ่งเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความสามารถของกรรมการบริหารที่จะสะท้อนถึงความเข้มแข็งของกลุ่ม นอกจากนี้ข้อมูลในระบบทะเบียนเกษตรกรยังไม่เป็นข้อมูล ณ ปัจจุบัน และยังขาดเสถียรภาพ และขาดการเชื่อมโยงและบูรณาการฐานข้อมูลทะเบียนกับหน่วยงานอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย การพัฒนาสถาบันเกษตรกร (สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน และกลุ่มเป้าหมาย) ที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้มีความเข้มแข็งในระดับมาตรฐานเพิ่มขึ้น ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งของสมาชิกในการประกอบอาชีพ (การผลิต การแปรรูป และการตลาด) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและระบบธรรมาภิบาล การกำกับดูแลและตรวจสอบ มาตรการสนับสนุนด้านการเงินและเทคโนโลยีดิจิทัล โดยให้ความสำคัญกับโครงการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของสหกรณ์ และสถาบันเกษตรกร ส่งเสริมพัฒนาและการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในสหกรณ์และสถาบันเกษตรกร โครงการพัฒนาศักยภาพในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรในสหกรณ์และกลุ่มสหกรณ์ และโครงการส่งเสริมธรรมาภิบาลในสหกรณ์

